

**R. P. Georgii De Rhodes Avenionensis, È Societate Iesv,
Philosophia Peripatetica, Ad Veram Aristotelis Mentem**

Rhodes, Georges de

Lvgdvni, 1671

Sect. iij. De causa instrumentali.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95638](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95638)

tuens aliquid, aliud ad eius similitudinem facit: sed artifex non intuetur conceptum suum formalem; architectus v.g. intuetur domum faciendam, non conceptum domus.

Resp. illam esse solum definitionem ideæ remotæ ac externæ, quia illam formaliter intuetur, & imitatur artifex; ideam verò internam & proximam non intuetur artifex formaliter & in actu signato, sed virtualiter tantum, & in actu exercitò, quatenus scilicet per illam dirigitur operando, atque aded intuetur illam saltem æquivalenter.

Tertia obiectio.

Obiicitur tertio, dici communiter à Patribus, quod plures in Deo sunt ideæ: v. g. dicit Augustinus lib. 83. q. 99. quæst. 46. quod alia ratione conditus est homo, alia equus. Sed conceptus non sunt in Deo plures: ergo conceptus formalis non est idea.

Resp. non esse in Deo plures ideæ primarias, dici posse esse plures ideæ secundarias. Idea diuina primaria est ipsa cognitio diuina rerum omnium faciendarum, in qua proximè fundatur scientia Dei practica; estque, ut sæpe dicit Augustinus, *ars omnia scientis, & omnia potentis Dei*. Creatura verò faciendæ, prout cognita, sunt ideæ secundaria, quæ dirigit mediante cognitione. Idea ista est in Deo multiplex, ars verò & idea primaria non est nisi vna. Essentia verò diuina non est ideæ proxima, sed est ideæ remota, & prototypon æquivalens ideis externis, quibus vtuntur artifices creati.

§. III.

Ad quod genus causa pertinet causa idealis.

Conclusio.

Deo secundò, causam idealem pertinere ad causam efficientem, non autem ad causam formalem. Ita communiter censent omnes, contra Fonsecam, & Conimbricenses, qui reuocant ideam ad causam formalem.

Probatio.

Ratio est, quia illud quod causam efficientem in actu primo complet ad producendum effectum, pertinet ad causam efficientem: causa idealis complet eo modo causam efficientem in actu primo; sicut enim agens naturale completur ad agendum per formam naturalem, & constituitur per eam in actu primo, sic agens artificiale completur ad agendum per formam artificialem, seu per ideam; & sicut agens naturale determinatur per suam formam ad producendum effectum sibi similem, ita determinatur agens artificiale per suam ideam ad producendum opus simile formæ præconceptæ.

Prima obiectio.

Obiicitur primò, Causalitas ideæ consistit in quadam passiva imitatione alicuius formæ obiectæ intellectui: ergo idea est causa formalis; vnde à Philosopho etiam sæpe vocatur forma.

Resp. negando antecedens; causalitas enim ideæ non est passiva illa imitatio, sed actio ipsa efficientis; non enim alio modo idea concurret, quam vt causa efficiens, quatenus pertinet ad constitutionem eius in actu primo: imitatio ergo illa passiva, seu representatio, est potius principium cauandæ causæ idealis, quam eius causalitas; & propterea vocat eam Aristoteles *formam*. Vel etiam quia idea duplicem dicit respectum, primò ad artificem, cuius intellectui inhaeret more aliorum accidentium, & sic est causa formalis: secundò, ad effectum, seu exemplatum; & sic forma non est, sed causa efficiens.

Secunda obiectio.

Obiicitur secundò, Finis non minùs determinat causam efficientem quam idea: ergo si propter

A hanc causam idea pertinet ad causam efficientem, pertinebit etiam ad eam causam finalem, tunc qua incompletum etiam in actu primo est agens.

Resp. disparem esse rationem ideæ, & finis, quia finis supponit agens completum in actu primo, & illud non determinat nisi inæphorice, alliciendo per sui desiderium: idea verò complet agens intellectuale in actu primo, & illud perficit in ratione causæ efficientis, ad quam etiam propterea pertinet.

SECTIO III.

De causa instrumentali.

B Alterum causæ efficientis complementum est causa instrumentalis, cuius quidditas vt intelligatur, dicendum est primò, quid, & quotuplex sit causa instrumentalis; secundò, quænam requirantur ad rationem instrumenti; quomodo scilicet illud sit ignobilis effectus; quomodo illum contineat, & quomodo debeat pendere à causa principali.

Certum est primò, causam instrumentalem in genere, *illam esse quæ agit inquam virtus alterius*; tunc verò causam agere vt virtutem alterius, quando producit effectum sibi non proportionatum, & alteri debitum. Primò enim ita videtur sonare nomen ipsum instrumenti, quo nihil significatur, nisi quod producit operationes, non sibi, sed alteri debitas; seu esse principium quo aliud operatur: hoc autem est esse virtutem alterius. Deinde non aliter explicari commodè potest ratio instrumenti; non enim rectè instrumentum illi definiunt, cui effectus non tribuitur nisi cum additamento; multa enim sine dubio instrumenta sunt, quibus tribuitur effectus; nam Sacramenta v.g. producant sanctitatem.

Cur autem cum additamento tribuatur, id ipsum est quod queritur. Secundò etiam non rectè definiunt instrumentum, qui dicunt illud non mouere nisi ab alio motum; instrumenta enim separata, vt semen, non mouentur à causa principali; & calor cum producit ignem, nullum accipit motum ab igne, cuius instrumentum est. Tertio male alij negant, effectum ipsum produci ab instrumento, sed prauas duntaxat dispositiones, quia in artefactis hoc manifestè falsum est: serra v. g. lignum scindit, & in naturalibus statim probabitur, quod accidens producit substantiam. Denique non est satis dicere cum aliis, quod instrumentum non agit nisi eleuatum à causa principali; non enim explicari potest, quid sit illa eleuatio, cum causa principalis sæpe sit distans quando instrumentum agit. Sola igitur valere allata definitio instrumenti; quod nimirum agat tanquam virtus alterius, producendo effectus non sibi debitos, sed alteri.

Certum est secundò, instrumentum multipliciter solere diuidi: primò enim aliud est instrumentum coniunctum, aliud separatum. Coniunctum est, quod non agit nisi coniungatur agenti principali; huiusmodi sunt omnia instrumenta artis. Instrumentum separatum illud est, quod agit sine causa principali, vt semen producat arborem. Secundò diuiditur in instrumentum naturale, artificiale, & obediens. Naturale illud est, quod à natura ipsa institutum est pro effectum aliquo naturali producendo, vt calor instrumentum est naturæ animæ ad opera vitæ. Artificiale, quod assumitur ab artifice ad opus aliquod perficiendum, vt penicillus ad pingendum, calamus ad scribendum. Obedientiale, quod à Deo assumitur ad effectus supernaturales, vt aqua

Definitio instrumenti.

Diuisio instrumenti.

aqua in Sacramento ad gratiam producendam. His positis tota difficultas est, ut exponatur, quid exigatur ut aliquid agere dicatur tanquam virtus alterius, & effectus producere non sibi, sed alteri debitos.

Dependentia non requiritur. Dico primò. Ut aliquid instrumentum agat tanquam virtus alterius, non requiritur ut dependeat ab agente principali quoad suum esse, neque ut ab eo accipiat actualem influxum, per quem cleuetur, ut possit operari.

Ratio est, quia instrumentum naturale separatim non actu pendet ab agente principali, neque vllum ab eo accipit influxum; v. g. semen, dum producit viuens, non pendet ab agente principali, quod sæpè mortuum est. Solum ergo est fere instrumentum artis, quod pendet ab artifice, recipitque actualem influxum ab eo, alioqui esset omnino iners & inefficax. In naturalibus instrumentis nulla reperitur fere dependentia huiusmodi, sed ipsa entitas est per se virtus agentis principalis, & illa sola satis est ad totam rationem instrumenti.

Nobilitas. Dico secundò. Ad rationem instrumenti, quod agit ut virtus alterius, non etiam requiri ut illud sit ignobilius suo effectui.

Ratio est, quia licet omnis causa imperfectior effectui, quem producit, sit instrumentalis, non omnis tamen causa instrumentalis est ignobilior suo effectui. Dixi, omnem causam imperfectiorem effectui producto, esse instrumentalem, quia omnis causa principalis continet effectum formaliter, vel eminenter: si autem sit imperfectior, neutro modo continet effectum. Sed neque potest effectus esse debitus causæ quam perfectione superat, cum non sit illi proportionatus. Quoties igitur causa erit imperfectior effectui, erit sine dubio instrumentalis; sed non quoties est instrumentalis, est tamen propterea imperfectior: nam v. g. si eleuetur Angelus ad creandam formicam, producat illam instrumentaliter, & tamen superat formicam nobilitate. Artis instrumenta nobiliora plerumque sunt quam effectus, ut si aurea lamina vtaris, vt formetur lamina ferrea. Cum igitur fieri possit, ut aliquid producat effectum ignobiliorem in virtute alterius agentis, cui soli debitus est, propterea potest causa nobilior effectui agere tanquam instrumentum.

Continentia effectus. Dico tertio, ad rationem instrumenti, quod agit ut virtus alterius, non requiri ut illud contineat effectum ut quod, formaliter, aut eminenter; sed satis omnino esse, ut contineat illud ut quo, tametsi ab eo verè, ac directè actio egreditur. Quod ut declararem,

Obserua, commune hoc apud omnes esse axioma, quod omnis causa, quacunque illa sit, debet continere suum effectum; quia cum effectus egrediatur quodammodo ab ipsa, certè necesse est illum contineri ab ea, ex qua quodammodo extrahitur. Duobus autem modis contineri potest effectus in causa: primò ut quod, secundò ut quo. Continere ipsum effectum ut quod, est continere illum per se formaliter, aut sine ordine ad aliud, tanquam primum illius principium. Continere ut quo, est continere per ordinem ad aliud, tanquam via, & secundarium principium tenens locum alterius. Quidquid continet aliud ut quod, debet habere totam eius nobilitatem; quod autem continet ut quo, non debet habere totam eius nobilitatem, sed tantum posse producere loco alterius. Instrumentum, cum non sit nisi virtus alterius, non potest continere ipsum effectum tanquam id quod, sed duntaxat tanquam id quo, quia non continet illum per se, sed tantum per ordinem ad causam principalem, & tanquam principium secundarium; nam hoc est esse virtutem alterius.

R. P. de Rhodes curs. Philosoph.

A Ratio itaque conclusionis est, quia instrumentum debet effectum aliquo modo continere, alioqui non illum produceret: non continet ut quod, quia loco alterius agit, & tanquam principium secundarium, cum producat aliquid improporcionatum, & alteri debitum: ergo instrumentum continet effectum ut quo. Neque necesse est ut contineat totam eius nobilitatem, sed tantum ut producat id quod non ipsi tribui debet, sed alteri.

B Dico quarto, instrumentum coniunctum agere semper in virtute illius causæ, per quam actu mouetur ad agendum; instrumentum verò naturale separatim agere in virtute illius causæ, à qua productum est, quando illa causa est saltem æquè nobilis ac effectus productus: semen v. g. productum viuens, est instrumentum illius à quo est decisum; quoties autem causa, per quam instrumentum est productum, ignobilior est effectui producto per ipsum instrumentum, tunc illud instrumentum agit in virtute causæ, cui assimilatur effectus. Quod constabit ex dicendis de causa eorum animalium, quæ generantur ex materia putri; proxima enim eorum causa, & instrumentalis, sunt accidentia producta per solem v. g. vel aliud agens inanimatum; causa verò principalis est sine dubio aliquid viuens, in cuius similitudinem gignitur animal, ut constabit statim.

Agere in virtute alterius.

SECTIO IV.

Principium proximum causandi efficienter.

C Supposita existentia, quidditate, ac complementis causæ efficientis, sequitur id per quod illa constituitur causans in actu primo, solumque vocari principium proximum causandi effectiue. Quæritur ergo primò, quodnam sit principium immediate causatiuum accidentium: secundò, quodnam sit principium causatiuum substantiæ: denique, quodnam sit principium remotè ac principaliter causatiuum eorum quæ sunt genita ex putri materia.

§. I.

Principium à quo immediate sunt accidentia.

*D*ico primò. Accidentia, quæ nec vitaliter producantur, nec per emanationem producantur ab aliis accidentibus; ea verò quæ producuntur per emanationem, saltem aliqua, producantur immediate à substantia. Ita docent cum S. Thoma Thomistæ omnes contra Scotum & Scotistas.

Conclusio.

Obserua, duobus modis posse aliquid produci: primò per emanationem, secundò per propriam actionem. Per emanationem produci dicuntur ea, quæ sunt proprietates complentes essentiam rei in qua producuntur, ut productio frigoris in aqua est emanatio. Per actionem producantur ea, quæ supponunt subiectum suum iam completum in suo esse.

Notatio.

E Ratio ergo cur solum accidens producat aliud accidens, est quia primò calor v. g. positus extra subiectum, v. g. in speciebus venerabilis Sacramenti, vel etiam positus in subiecto extraneo, v. g. in aqua, producit calorem: sed tunc substantia nihil agit, ut patet: ergo solum accidens agit. Deinde accidens producit aliquando intensius, aliquando remissius ab eodem corpore; nam aqua v. g. magis aliquando calefacit, aliquando minus. Imò cum tempore marcescit aliquando vis actiua illorum corpo-

Ratio.

N rum,